

Zyta Szymańska

List do Redakcji : w związku z 60-leciem "Polskiej Bibliografii Literackiej"

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 99/4, 265-267

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

IV. D Y S K U S J E – K O R E S P O N D E N C J A

Pamiętnik Literacki XCIX, 2008, z. 4
PL ISSN 0031-0514

LIST DO REDAKCJI W ZWIĄZKU Z 60-LECIEM „POLSKIEJ BIBLIOGRAFII LITERACKIEJ”

Szanowna Redakcjo,

W tym roku swój jubileusz świętuje „Polska Bibliografia Literacka”, dzieło, które od 60 lat dobrze służy przede wszystkim badaczom literatury, funkcjonując od pewnego czasu również jako komputerowa baza danych. Łamy „Pamiętnika Literackiego” wydają się miejscem najodpowiedniejszym, by uświadomić użytkownikowi rolę tej bibliografii i by przybliżyć mu zasady korzystania z jej formy elektronicznej.

Wśród wszystkich bibliografii szczególnie ważna dla naukowca jest bibliografia literacka. Literaturoznawca znajduje się bowiem w specyficznej sytuacji w stosunku do innych badaczy: bibliografia z jego dziedziny rejestruje nie tylko opracowania dotyczące przedmiotu badań, ale również same przedmioty badane, tj. utwory literackie. Rozsiane po czasopiśmie, często drugorzędnych, niejednokrotnie pozostają zapomniane bez rejestrującej je dokumentacji bibliograficznej¹.

Powstanie literackiej bibliografii bieżącej było odpowiedzią na potrzeby środowiska naukowego, któremu kompendium zawierające podstawowe, bieżące informacje bibliograficzne stało się nieodzowne, a jego przygotowanie mogło być tylko efektem pracy zespołowej.

8 grudnia 1948 odbyło się pierwsze zebranie organizacyjne utworzonej w Poznaniu Pracowni Bibliograficznej, której kierownikiem został prof. Stefan Vrtel-Wierczyński, i bezzwłocznie przystąpiono do opracowania polskiej bibliografii literackiej za rok 1948. Rocznik ten ukazał się drukiem dopiero w r. 1954, po licznych interwencjach cenzury dotyczących układu bibliografii i jej treści oraz decyzjach zmieniających się redaktorów naukowych². Niezależnie jednak od ogłaszania następnych roczników PBL, zespół autorski przygotowywał kolejne, opracowując również, obok bieżących, roczniki bibliografii za lata 1944/1945–1948. Mimo nieustannych zagrożeń – interwencje cenzury, wysokie koszty publikacji, a tym samym zagrożenie egzystencji Pracowni i jej zespołu – dzisiaj dysponujemy pełną, drukowaną bibliografią literacką za lata 1944/45–1988³.

„Polska Bibliografia Literacka” – dostępna w formie komputerowej bazy danych w Internecie pod adresem <http://pbl.ibl.poznan.pl/dostep/> – umożliwia swoim użytkownikom korzystanie z informacji bibliograficznych o nie spotykanym dotąd zakresie. Zgro-

¹ Zob. J. Ziomek, *Ocena „Polskiej Bibliografii Literackiej” za rok 1981* (niepublikowana wewnętrzna recenzja z 15 IX 1986, powstała na zamówienie IBL PAN; mpis w posiadaniu Pracowni Bibliografii Bieżącej IBL PAN w Poznaniu).

² Zob. J. Sandeck i, *Stefan Vrtel-Wierczyński. W kręgu bibliografii i bibliotekarstwa*. Warszawa 2007, s. 116–119.

³ Zob. J. Biesiada, *Pięćdziesiąt lat „Polskiej Bibliografii Literackiej”*. „Nauka” 2004, nr 1, s. 137–141. Ponadto artykuł jest dostępny w Internecie pod adresem: http://www.pan.pl/images/stories/pliki/publikacje/nauka/2004/01/N_104_13_biesiada.pdf (odczyt 06 VI 2008).

madzony i ogólnie dostępny materiał bibliograficzny obejmuje lata 1990–1995, a zakres bibliografii komputerowej jest taki sam, jak w drukowanych rocznikach PBL za lata 1944/45–1988 oraz w roczniku 1989 (na CD ROM-ie). Przeszukiwania drukowanych tomów PBL dokonywano poprzez indeksy – osobowy i rzeczowy, oraz poprzez przeglądanie działów i haseł. Stworzona nowa, elektroniczna struktura PBL, powstała dzięki ścisłej współpracy członków Pracowni Bibliografii Bieżącej z informatykami Politechniki Poznańskiej, oferuje znacznie szerszy zakres przeszukiwania bazy bibliograficznej. Powstały nowe instrukcje i przepisy metodologiczne, mające na celu zachowanie dotychczasowych treści PBL, ale już w wersji elektronicznej.

Obecnie bazę PBL można przeszukiwać według indeksu nazwisk, kartoteki źródeł, poprzez szukanie tytułu lub słowa w tytule, a także – wzorem roczników drukowanych – można przeglądać materiały zgromadzone w poszczególnych działach i hasłach bibliografii.

Poszukując nazwiska w PBL, korzysta się z indeksu osobowego, który złożony jest z indeksu twórców (pisarze, literaturoznawcy, ludzie teatru i filmu), indeksu autorów (autorzy książek, opracowań książkowych i czasopiśmienniczych), indeksu osób współtworzących (redaktorzy, tłumacze, ilustratorzy itd.) oraz indeksu osób, których nazwiska zostały umieszczone w adnotacjach do książek i artykułów.

Materiał dotyczący informacji o osobach znajdujemy wybierając z *menu* INDEKS NAZWISK, a następnie wpisując potrzebne nazwisko (i imię) w okienko wyszukiwarki lub klikając w wybraną literę alfabetu zamieszczonego poniżej okienka. Po takim działaniu wyświetli się informacja „W bazie danych zostały znalezione następujące nazwiska” oraz lista:

- nazwisk pisarzy, którzy mają swoje odrębne hasła w PBL;
- nazwisk autorów artykułów, książek, recenzji, itd.;
- osób współtworzących: tłumaczy, ilustratorów, reżyserów, itp.;
- osób wymienionych w adnotacjach i tytułach.

Do znalezionych nazwisk są przyporządkowane rekordy z informacjami bibliograficznymi, które rozwijamy, klikając – najpierw: „pokaż listę”, a po wyświetleniu – w „szczegóły” (są to informacje o osobie noszącej dane nazwisko, np. daty życia, pseudonimy, transliteracja nazwiska, itp.); z tego miejsca można również obejrzeć wszystkie rekordy dotyczące tego nazwiska w PBL lub cofnąć się do poprzedniego wyświetlenia i kliknąć w „zapisy”. Uwaga: baza PBL posiada bardzo dużo zapisów i proces wyszukiwania informacji może trochę potrwać, nie należy się zniechęcać dłuższym okresem przeszukiwania bazy. Przeszukiwanie pod kątem indeksu osobowego umożliwia najgłębszą penetrację bazy PBL, gdyż odsyła użytkownika do informacji związanych z nazwiskami twórców, autorów opracowań, osób współtworzących, znajdujących się we wszystkich działach bibliografii, także w działach *Teatr, Radio i Film*. Działy *Teatr, Radio i Film* opierają się na kilku innych, mniejszych bazach danych, które są niewidoczne w strukturze *menu*, a należą do nich: kartoteka spektakli teatralnych, wystawianych w polskich teatrach dramatycznych, kartoteka literackich audycji radiowych oraz kartoteka polskich filmów fabularnych.

Przeszukując bazę poprzez kartotekę czasopism – czyli wykaz źródeł PBL, opracowywanych do każdego rocznika – wybieramy z *menu*: „Czasopisma”, wpisujemy w okienko wyszukiwarki tytuł lub jego część, a kiedy ukaże się, po kliknięciu w „szczegóły” otrzymamy informacje na temat czasopisma i wykaz, za jakie lata zostało opracowane, gdy zaś klikniemy w słowo „wyszukaj” – wyświetlą się wszystkie rekordy z danego czasopisma zawarte w PBL, umieszczone już w strukturze jej działów. Można również kartotekę czasopism przeszukiwać klikając w wybraną literę alfabetu poniżej okienka wyszukiwarki.

Przeszukiwania można również przeprowadzić poprzez kryterium SZUKAJ TYTUŁU – SŁOWA W TYTULE; jest to wyszukiwarka penetrująca bazę w polu tytułu publikacji. Wpisując odpowiednie słowo w okienku wyszukiwarki, dotrzemy do tytułów wierszy, prozy, książek i artykułów. Po kliknięciu w „szczegóły”, wyświetlone rekordy pozwolą na znalezienie tytułu publikacji interesującej użytkownika.

Przeszukiwanie bazy PBL według spisu działów nawiązuje do dawnej formy PBL – linearnej lektury bibliografii – i stanowić może najciekawszy sposób jej przeglądania, gdyż umożliwia orientację w 5-letnim dorobku, zarówno twórczym, jak i w zakresie dokonań krytycznych w poszczególnych działach, pozwala zapoznać się z nazwiskami pisarzy polskich i obcych, z ich dziełami, jak i też z recepcją ich twórczości. Zaznajamia z głównymi problemami badawczymi działów rzeczowych PBL i z życiem literackim.

Działy PBL mają dużą liczbę zapisów, stąd też – aby znaleźć interesującą nas pozycję w danym dziale, należy dotrzeć do poddziałów poprzez kliknięcie w „rozwiń”. Następnie, po wyszukaniu odpowiedniego poddziału – wybrać „pokaż zapisy” (rekordy), a po wyświetleniu kliknąć w „szczegóły”, aby zobaczyć pełen opis wraz z adnotacją i ewentualnym dalszym powiązaniem danego materiału z innymi publikacjami.

Baza danych „Polska Bibliografia Literacka” znajdująca się w Internecie jest penetrowana przez wyszukiwarki internetowe (m.in. Google), toteż ich użytkownicy są odsyłani do rekordów zawartych w bazie PBL, a tym samym poznają tę bazę.

Z programu statystycznego PBL, odnotowującego częstotliwość odwiedzin (z całego świata) i sposób penetracji bazy, wynika, że przeciętnie w ciągu miesiąca liczba odwiedzin waha się między 161 993 a 337 237; w r. 2007 odwiedzin w PBL było 1 725 046. Odwiedzający w większości wybierają bezpośredni adres bazy PBL, co świadczy o tym, że ich poszukiwania są już ściśle ukierunkowane.

W sytuacji tak dużego odzewu u użytkowników i w perspektywie zwiększającej się ich liczby ze względu na upowszechnianie się Internetu duże obawy i zdziwienie budzi redukcja Zespołu Pracowni Bibliografii Bieżącej w Poznaniu i wysokość wynagrodzeń, bardzo daleka od średniej krajowej. 60-letnia działalność Pracowni była już wielokrotnie zagrożona, jednak zawsze udawało się uchronić dzieło – Polską Bibliografię Literacką. Taka idea przyświecała jej twórcy: prof. Stefanowi Vrtelowi-Wierczyńskiemu, jego ambitnemu zespołowi, taka przyświeca nam – uczniom i spadkobiercom.

Zyta Szymańska

(Instytut Badań Literackich PAN –
Institute of Literary Research of the
Polish Academy of Sciences, Poznań)

Abstract

LETTER TO THE EDITOR IN CONNECTION TO 60 YEARS OF “POLSKA BIBLIOGRAFIA LITERACKA [POLISH LITERARY BIBLIOGRAPHY]”

The letter, addressed to the Editor, presents briefly the history and function of “Polska Bibliografia Literacka [Polish Literary Bibliography]” and describes the principles of using its database.